

**MAGYAR REMEKIRÓK: A
MAGYAR IRODALOM
FŐMŰVEI, 45 KÖTET:
ARANY JÁNOS, MUNKAI, V.**

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649176595

Magyar remekirók: a magyar irodalom fómüvei, 45 kotet: Arany Janos, Munkai, V. by Riedl Frigyes

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

RIEDL FRIGYES

**MAGYAR REMEKIRÓK: A
MAGYAR IRODALOM
FŐMŰVEI, 45 KÖTET:
ARANY JÁNOS, MUNKAI, V.**

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

Alexander Bernát	Erdődi Béla	Négyesy László
Angyal Dávid	Ferenczi Zoltán	Rákosi Jenő
Badics Ferencz	Fraknói Vilmos	Riedl Frigyes
Bánóczi József	Gyulai Pál	Széchy Károly
Bayer József	Heinrich Gusztáv	Váczy János
Beőthy Zsolt	Koroda Pál	Vadnay Károly
Berzeviczy Albert	Kossuth Ferencz	Voinovich Géza
Endrődi Sándor	Kozma Andor	Wlassics Gyula
Erdélyi Pál	Lévay József	Zoltvány Irén

45. KÖTET

ARANY JÁNOS MUNKÁI

V.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1907

ARANY JÁNOS

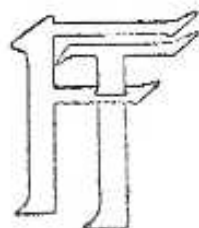
MUNKÁI

Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta

RIEDL FRIGYES

V. kötet

Önéletrajz. Költői elbeszélések

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1907

ÖNÉLETRAJZ

Nagy-Körös, június 7. 1855.*

Ideje volna beváltanom ígéretemet s megküldeni az autobiografiát, mely iránt felszólítottál. Megvallom, hozzá is fogtam, nagy tudós képpel, amúgy a harmadik személyben beszélgetvén magamról, mint afféle elhunyt czelebritásról, de megijedtem tőle, halva képviselvén magamat. Most tehát röviden, a tények elsorolására fogok szorítkozni, állítsd belőle össze, a mit tudsz. TOLDI-nak sem küldünk mást, használhatja a tiedet, ha kell neki.

Születtem Nagy-Szalontán Biharban 1817-ben. A napra nézve nem vagyok egészen tisztában. Szüleimtől mindig azt hallám, hogy azon vasárnap volt az, mely GERGELY és JÓZSEF nap, tehát márczius 12—19 közt esik; ezért előbb JÓZSEF-nek is akartak keresztelni. Hogy jutottam a JÁNOS szép névhez mégis, nem tudom. Ki lehetne számítani, hányadikra esett 1817-ben azon vasárnap, de később keresztelő-levelem az anyakönyvből kivonatván, megütközve láttam, hogy márczius 8-án már meg is kereszteltettem s így szüleim tévedhettek; tekintve a szokást, hogy nálunk nyolczad napra keresztelnek a születés után, s nálam sem volt ez alól kivétel, márczius 1-re gondolom a napot megállapíthatni.

Egyébiránt apám kevés földdel s egy kis házzal bíró földműves volt. (Apám GYÖRGY, anyám MEGYERI SÁRA.) Szüleim már mindketten öregek, mikor születtem, s én egyetlen fiok, a mennyiben legidősb leányuk már régóta férjnél vala, (nálam annyival korosabb, hogy első gyermeke velem egykorú) a többi számos

* Gyulai Pál-hoz intézett levél.

testvéreim pedig, kik közül én egyet sem ismerék, előttem mind elhaltak. Így hát én valék öreg szüleim egyetlen reménye, vigasza; szerettek is az öregség minden vonzalmával, mindig körükben tartottak és rendkívül vallásosak lévén, e hajlam rám is korán elragadt: az ének és szentírás vonzóbb helyei lettek első tápja gyöngé lelkennek, s a kis bogárnátú viskó szentegyház vala, hol fülem soha egy trágár szót nem hallott, nem lévén cseléd vagy más lakó, mint öreg szüleim és én. Azt hiszem, hogy a kora komolyság ettől van kedélyemben. Testvéreim nem voltak, más gyermekekkel ritkábban volt alkalmam játszani, természetes, hogy a lélek komolyabb irányt vőn. E mellett tanulékonyságom a szalontai «nagy» világban némileg szokatlan jelenség gyanánt tűnt fel. A zsol-tárokot, a biblia vonzóbb részeit, emlékezetemet meghaladó idő előtt, hallásból már elsajátítottam. Alig három-négy éves koromban apám, ki értelmes, írástudó paraszt-ember volt, hamuba írt betűkőn megtanított olvasni, úgy, hogy mire iskolába adtak, hová mód nélkül vágytam s a mi nem erős testalkatom s a szülők féltékenysége miatt csak hatodik esztendő s koromban történt, már nemcsak tökéletesen olvastam, de némi olvasottsággal is bírtam, természetesen oly könyvekben, melyek kezem ügyébe kerültek, s melyekhez inkább vonzódtam: mint bibliai történetek, énekek, a ponyva-irodalom termékei.

A tanító megpróbálván, rögtön, a mint felvettek, elsőnek tett osztályában s e helyet folyvást megtartottam. A többi tanítók s a növendékek a nagyobb osztályokból, sőt külső emberek is csodámra jártak s én nem egy krajczárt kaptam egy vagy más produkcióm jutalmául. (Többek közt apám, ki diákos ember is volt egy kissé, a latin *Pater noster* és *Credo*, csak az egyes szavak értelmét magyarázván meg, betanította s ez volt produkcióimban a legnagyobb csoda.) Az iskolázás folyvást kitünő sikerrel haladt előre (Szalontán persze, hol egy rektor és öt altanító alatt úgynevezett

partikula volt s lehetett végezni poézist, rhetorikát), de a mellett minden könyvet, a mi kezem ügyébe került, mohó vágygyal emésztettem föl. GVADÁNYI, a HÁRMAS HISTÓRIA (HALLERÉ), ERBIA s több e féle dolgok, DÉCSI OSMANOGRÁFIÁJA, FORTUNATUS s mit én tudom miféle apróság, a ponyvairodalom egész özönével együtt, az egész városban fel lett kutatva, elkölcsönözve és megéve. A bibliának nem maradt része olvasatlan, kétszer, háromszor is stb. s még a grammatikai osztályba alig érve, már nem tartottam nagyobb embert, mint a könyv-, főleg a versíró, — meg is próbáltam a rimelést, melynek tárgyát iskolai s játszás közbeni kalandok képezték. Valahára eljött a költészeti osztály s én halomra írtam verseimet. Sajnálom, hogy ezek közül semmi sincs meg; rektorom a tisztázatot magához vette, fűnek-fának mutogatta s elvitte magával. Arra emlékszem, hogy mielőtt a nagyobb világ tudná, a szalontai kis világ s a környék akkor már ismert, mint afféle poétát s ez nem kevésbé hízelgett hiúságomnak. (TISZA * még nem régiben is felhozta, ő is, mint traktuális gondnok, emlékeztén rám, milyen híres kis poéta voltam.)

A honi költészet új iskolája már akkor (1831.) teljes virágzásban volt; de én azt még nem ismertem. Tanítóim, Debreczenben beszítt hajlamuk szerint, CSOKONAIT tűzték eléem példányul, kit igen szerettem s KOVÁCS JÓZSEF-et, kinek bámultam tímeit. KOVÁCS PÁL (most debreczeni gymn. igazgató, akkor szalontai co-rector, majd rector) társalgásának, útmutatásának, tanításának sokat köszönök e részben. De a római klaszikusokat, névszerint OVIDOT, VIRGILT és HORÁ CZOT is nemcsak örömmel tanultam, hanem igyekeztem az iskolában nem olvasott helyeket is átbuárlani, valamint egyéb, az iskolában nem tanítottakat is, mihez hozzá férhettem: JUSTINT, CURTIUST, LIVIUS néhány könyvét, EUTRÓPIUST, SVETONIUST, a skót BUCHANANUS latin

* Lajos, az idősb.

verseit olvasgatni, mely lektura által gyarapodtam a latin nyelvben. Versek is irogattam e nyelven az akkori divat szerint; milyenek lehettek, nem tudom most már megítélni. Megismertem TASSÓT, persze rossz magyar prózai fordításban (TANÁRKY-től) és MILTON ELVESZETT PARADICSOMÁT (BESSENYEI-től), a HENRIÁST (PÉCZELI-től), VÁLYI PÁRTOS JERUZSÁLEMÉT, GÁTHI MÁRMAROSI ÉHSÉGÉT, DUGONICS regényeit s több hasonló teremtményeit az epikai műzsának; szóval oly magyar irodalmat, mely az előtt félszázaddal volt divatjában. Mert a vidéki közönség jobbadára még mind ezeken rágódott, az új iskola koriféusai Szalontára nézve még nem léteztek. Első tünemény előttem az új világból a LANT s egy AURORA volt, de az új modor, melybe nem nőttem volt bele magamat, rám nézve inkább elidegenítő, mint vonzó vala. Így folyt le a szalontai tanpálya, melynek pár utolsó éve már nem a jó szülők közvetlen felügyelete alatt telt le, mert hogy őket további költségtől megkíméljem, t. i. ruházatra és könyvekre, s a kollégiumi tartózkodás első pár évét is lehetővé tegyem, a tanulás mellett tanítottam is, s mint ilyen az iskolában laktam, kevés előnyére akár szorgalmamnak, akár erkölcsömnek. Mert e partikulák mind megannyi kollégiumok akartak lenni kicsinyben, sérfiasságot keresvén benne, ha a főiskola bravour csínjait, melyekről sok anekdota szivárgott hozzánk, utánoszhatják. Mindazonáltal engem jó szellemem nagyobb kihágástól megőrzött, szorgalmam sem csökkent szembetűnőleg; de anyagi reményem, miért a praeceptorstágot felvállalám, igen szegényül ütött ki. Hogy is né? Rossz tartás mellett az egész évi jövedelem alig ment száz váltó forintra, s én nem tudtam ezzel gazdálkodni. Debreczenbe alig vittem annyit, hogy a *beöltözés* költségeit fedezhessem; hazuról nem vártam, de tudván, hogy szüleim, ha a kis házat fejük felül s a pár köblös földet szájukból el nem adják, nem küldhetnek, nem is kértem. E helyzet iszonyú volt reám nézve. Hány kiússza így a kollégiumi-